

Iancu Laura
(1978, Magyarfalva)
költő, néprajzkutató,
József Attila-díjas,
Velencén él

Iancu Laura

Csoóri előtt, Csoóri után

Gondolataimat nem Csoóri Sándor könyveibe alámerülve – ami egyébiránt szinte napi szokásom – hoztam felszínre, hanem Zámoly utcáit járva hallgattam ki. Visszamentem oda, ahol a költő belépett a világba. Ahol Földet ért. Földet ért? Érintkezett volna Csoóri Sándor a földivel? – botlok meg mindjárt gondolatom elején. Nem tudom... Test szerint talán, és legfeljebb olyanformán, mint a tenger.

A zámolyi zarándoklatra nem tegnap került sor. Valamikor Márton fiam születése előtt kezdődött – ezt fontos elmondanom, mert e nélkül az esemény nélkül 2013 be sem került volna a naptáramba. Szóval, Zámolyon kerestem Őt, akiről tudtam, hogy Budapesten találom meg. De olvastam, hogy befejezetlen könyvei vannak. S hogy gyötrődve kérdezi magától: „Lusta voltam talán? Lassú? Kiegett lelki szerző? [...] Inkább csak régi, szolgálatkész bolond, akinek a kezéből ismerősök és ismeretlenek kapkodják ki a napokat, s írásra csupán morzsányi ideje marad.” Még ismeretlenként sem állhattam volna Előtte. A költő előtt, akit mindenki ismert. De kit kerestem én valójában Zámolyon? És miért nem találkoztam Csoóri Sándorral Budapesten? Legalább akkor, amikor csupán néhány bársonyszéknyire voltunk egymástól? Talán azért, hogy ez a zarándoklat ne érjen véget. Igen, tartani akartam Hozzá, az irányába tartani – nem hozzá tartozni. Mert hogyan is tartozhattam volna Hozzá? Magyarfalva és Zámoly között 1000 km és több száz

esztendő van... Matematikából megtanultam, hogy a párhuzamosak csak a végtelenben találkoznak. De ott aztán, igen. Míg élt, lábam nem volt, hogy közelébe tolakodjak, de most, hogy a tagolatlan idő állampolgára lett: mindent Hozzá mérek.

Néhány éve egy interjúban én is megkaptam a klasszikus kérdést, hogy: Ki a kedvenc költőd? A választ Önök is tudják. A riporter azal folytatta: És mi lenne az a három kérdés, amit feltennél neki? – Semmit sem tudnék kérdezni Tőle! – válaszoltam. Láttam magunkat öszülni. Néha nemcsak kérdezni, felelni is nehéz. Elszédülni persze akkor sem volt idő, így aztán rekedten, mintha a repülésre érett szavakat vissza akartam volna fogni, hozzátettem: – De, ha megengedné: megölelném. A riporter megkönnyebbült, én – ahogyan most is –: megremültem. Mert, mit is kérdezhettem volna Csoóri Sándortól? Azt, ami mindnyájunkat foglalkoztat? Hogy: mi a titka? Ezt nem kérdezhettem, mert elhittem neki, amit a *Márciusi napba* írt: „egyre istentagadóbb módomban érzem, hogy ijesztően természetes vagyok”. Persze, éppen az ijesztően természetes ember a kettéhasított ember, aki a kötelességtudat és az örömvágy között feszül, akinek, ha némi verőfény éri arcát, már várja rögtön az árnyékot is... „A kicsikart jókedv után a menetrendszerűen érkező büntudatot”. Ugyan! Mi volna a kettéhasított ember titka? Hát nemde Istent kell erről faggatni? De érdemes-e Istent faggatni? Érkezett-e válasz a keresztben függő Jézusunk „Éli, éli, lamá szabaktáni”-kiáltására? Aki látni akar, láthatja: Isten és az ember gondolata

Elhangzott a Petőfi Irodalmi Múzeum „Csoóri '90” rendezvényén, 2020. február 2-án.

nemcsak eltérő, hanem ellentétes is. A kettőt ellentétességük miatt nem lehet összhangba hozni. A megoldás: a választás. Választás az isteni vagy emberi között. Hogy Csoóri Sándor mit választott, az számomra nem kérdés.

1968-ban írta: „Újfajta hiányérzést fedeztem föl. [...] Nem az keserít el, hogy nincsenek barátaim, szerelmeim, emberek, tájak [...], hanem az, hogy nincsenek ellenfeleim”. Másfél évtizeddel később így folytatta: „Író barátom szigorúan korhol, amiért én még a fölleltározott ellenségeimet se tudom gyűlölni. [...] Iga-za van, hiányzik belőlem a lendületes, mámoros gyűlölködés tehetsége. [...] Inkább sajnálom az embereket, mint gyűlölöm. Talán egy nagy indulatokat mozgósító korban, mely a gyűlöletben is felkínálja a nagyság esélyét [...], de a kicsinyeskedések lankasztó korában a gyűlölet csupán gyűlölködés. Álmomban már verekedtem dögnagy sasokkal, de szűnyogokkal még nem.”

Valamiképpen Zámolyon kell születni, de legalább Csoóri-keresztységben kell újjászületni, hogy világossá váljék, sőt: életté, hogy a gyűlölet rossz; hogy a rossz lényegéhez hozzátartozik, hogy magától gyarapszik. Az ember úgy gondolja, csak játszadozik kicsit, és észre sem veszi, hogy a rossz játékszerévé vált.

Nem tudom, hol a határ, és van-e egyáltalán különbség Csoóri költészetről szóló esszéi, a költészete és a Csoóri-nyelv között. Azt írja: „A magány a költészet vegyiparának segítségével [...] segíti alakítani a világot. Egy kőből a szerelmet bontja ki, egy megreccsenő ágból a háború zaját, az asztalon pihenő kézfejből a történelem nehéz csöndjét.” Amikor a háborúról ír, orrlukunkban hússzag-hólyagok virágoznak, karunkból kinő a könyékig érő hullagyűjtő kesztyű. Amikor az esztergomi augusztusi éji töredékekről ír, karácsony lesz, amely elosztatja az örök sötétséget. És amikor szerelmes! – Uramisten! Csak különféle nyelvi alkuk árán

centizhetnék ki elutasításra ítélt, világtalan betűket... Mert, amikor Csoóri szerelmes... Aki tudja, aki meri: folytassa ezt a mondatot...

Mindezek után, egy sétára hívom Önöket. Kísérjük el Csoóri Sándort szülőföldemre. Első állomásunk Gyimes. „»Annyi verést megettem, hiszi-e? – néz rám egy fekete ruhás gyimesközéploki asszony. – De úgy vagyunk, ha nincs ember, nincs semmi!« Két mondat, s belefér az egész élet. [...] Ezeket nyugodtan elnevezhetnénk létmondatoknak. Kallós Zoltánt évek óta szeretném rábeszélni, hogy ne csak balladát, népdalt, népzene-t, lakodalmi csujjogatót s imát gyűjtsön, hanem ilyen mondatokat is, melyeknek egyetlen s igazi műfajuk van: az élő beszéd. Az egyszeri, megismételhetetlen, a visszahozhatatlan. [...] Egy temetési menetben azt halottam a halottról: »Már öregember volt, de a menyecskék örökké ott csiripoltak a derekában.« Soha méltóbb búcsúztatót egy távozóknak! Egy fiatal lézpedi csángó »fehérnép« tizesével, húszasával szalaszt világgá ilyen mondatokat. [...] Egy anya beszél a legkisebb lányáról. Ezt mondja: »Annának olyan ura van, tedd a sebre, meggyógyít.« Úgy írom ide, mintha egy ismeretlen népdalt, vagy mintha egy ismeretlen balladát másolnék le izgatottan.”

Köszönöm Csoóri Sándornak, hogy 90. születésnapján életem legmeggrázóbb irodalmi perceivel ajándékozott meg. A Petőfi Irodalmi Múzeumnak pedig azt, hogy közvetítette felém ezt az ajándékot. Utolsó köszönetem a Mindenható Istené, aki újból és újból megüzeni nekünk, hogy nem felejt 1526-ot, s 1920 a szívügye. Ezt az üzenetet legutóbb Csoóri Sándorral juttatta el hozzánk. Fontos, hogy ne fáradjunk el a hitben, ne fáradjunk hinni Csoóri üzenetében: a Mindenható Isten nem felejt, rólunk nem feledkezik meg! Ezt eddig onnan tudhatuk, hogy Csoóri Sándort adott nekünk, ezután azért remélhetjük, mert Csoóri Sándor az égi pártfogónk.